

Naturmiljöutredning för planprogram Nordre älvstranden (Kexfabriken)

Fabrikerna 4 och 11 Produktutveckling AB

PM Naturmiljö

Arbetsmaterial

Göteborg 2021-12-16

Göteborg Kex

Naturmiljöutredning för planprogram Nordre älvstranden (Kexfabriken)

Datum	2021-12-16
Uppdragsnummer	1320056709
Utgåva/Status	FÖRSLAGSHANDLING

Markus Jansson
Uppdragsledare

Peter Wirdenäs
Teknikansvarig Naturmiljö

Ingemar Abrahamsson
Granskare

Ramboll Sweden AB
Box 5345, Vädursgatan 6
402 27 Göteborg

Telefon 010-615 60 00
www.ramboll.se

Unr 1320056709 Organisationsnummer 556133-0506

Sammanfattning

Inom ramen för en naturvärdesinventering enligt standard (SS 199000:2014) har ett begränsat antal värdefulla naturmiljöer och objekt beskrivits inom utredningsområdet. Flera typer av områdesskydd och riksintressen berör också området. Särskilt betydelsefull blir frågan om upphävande av strandskydd som inträder i området då den gamla detaljplanen upphävs. Frågan har betydelse för friluftslivets intressen och allmänhetens tillgång till området.

Behov av fortsatta utredningar finns bland annat i fågelinventering och metoder för säkerställande av god vattenkvalitet i ett byggskede.

Innehållsförteckning

1.	Inledning	1
1.1	Bakgrund	1
1.2	Uppdraget	2
1.3	Förutsättningar	2
2.	Avgränsningar och utredningsmetodik.....	3
2.1	Befintliga förutsättningar.....	3
2.2	Naturvärdesinventering.....	3
3.	Resultat och bedömningar	4
3.1	Vattenverksamhet och miljö kvalitetsnormer för vatten.....	4
3.2	Skyddade områden	4
3.2.1	Natura 2000-område Göta älv - Nordre älvs dalgång (SE0520035).....	4
3.2.2	Naturreseptatet Göta och Nordre älvs dalgångar	5
3.2.3	Naturreseptatet Fontin.....	6
3.2.4	Strandskydd	6
3.2.5	Generellt biotopskydd	7
3.3	Skyddade arter	7
3.4	Riksintressen	7
3.4.1	Riksintresse för naturvård	7
3.4.2	Riksintresse för friluftsliv.....	8
3.5	Värdefulla naturmiljöer	8
3.6	Invasiva arter	8
4.	Förslag på åtgärder	8
4.1	Vattenverksamhet och miljö kvalitetsnormer för vatten.....	8
4.2	Natura 2000 och artskydd	8
4.3	Biotopskydd och övrig värdefull naturmiljö	9
4.4	Strandskydd	9
4.5	Riksintressen	9
4.6	Invasiva arter	10
5.	Referenser	10

Bilagor

1. PM Naturvärdesinventering

Göteborg Kex, underlag till planprogram Kexfabriken, Kungälv kommun PM Naturmiljö

1. Inledning

1.1 Bakgrund

I november 2020 gavs positivt planbesked för planläggning av Kexfabriksområdet i Kungälv. En kommande detaljplan ska möjliggöra en stadsutveckling för en tät blandad bebyggelse. Programområdet omfattar fastigheterna Fabrikerna 4 och 11 samt Koggen 1, 2 och 3. Det är olika fastighetsägare för Fabrikerna och Koggen.

Planarbetet kommer att ske genom en samverkansprocess där Scandinavian development, som är projektutvecklare, i samråd med Kungälv kommun ansvarar för framtagandet av underlag till planhandlingarna.

Planområdet omges av en bebyggelse av relativt blandad karaktär. I öst den äldre trähusbebyggelsen på Västra gatan, som utgör riksintresse för kulturmiljövården. Västerut ligger det som kallas för trädgårdsstaden som till stor del består av villabebyggelse bortsett från ett äldreboende. Norr om planområdet består bebyggelse av mer samtida uttryck inom planprogramområdet för Liljedal.

Figur 1 Orienteringskarta över programområdet från förfrågningsunderlaget, Krok & Tjäder

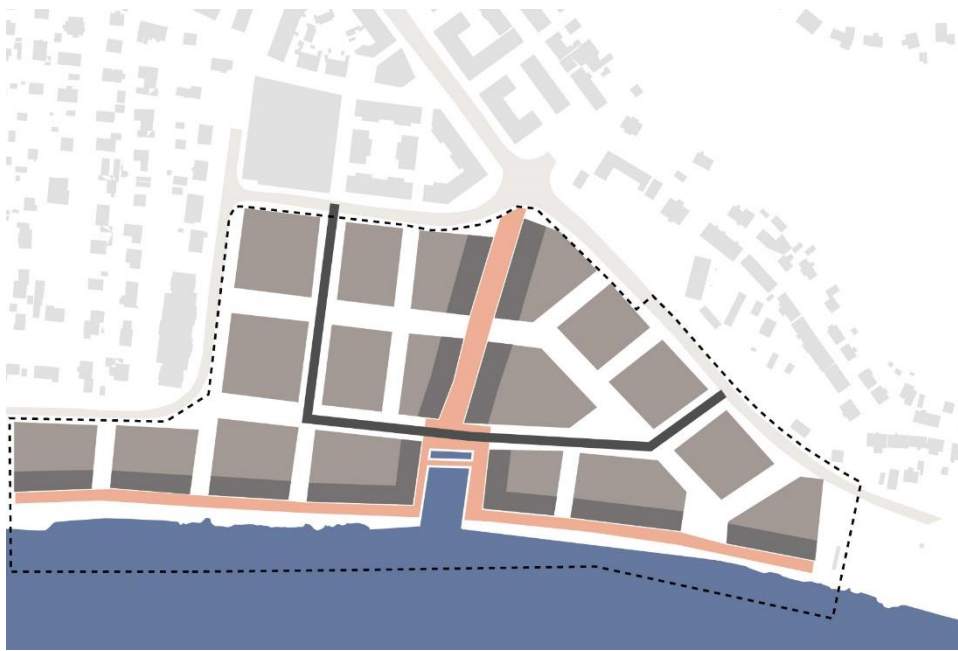
1.2 Uppdraget

Detaljplanen kommer att föregås av ett planprogram. För att kunna genomföra planprogrammet och detaljplanen på ett bra sätt krävs underlag inom en rad teknikområden och en samverkan mellan dessa.

I uppdraget ingår att inom sex teknikområden utreda förutsättningar och ge förslag på åtgärder för att möjliggöra föreslagen bebyggelse inom programområdet. De teknikområden som utreds i programskedet är trafik, VA och dagvatten, skyfall/översvämning, förorenad mark, geoteknik och naturmiljö. Detta PM avser teknikområdet naturmiljö. Uppdraget innefattar att utreda förutsättningar för naturmiljöfrågor inom området. En naturvärdesinventering enligt standard (SS 199000:2014) har genomförts i området. Därefter har resultaten tolkats och bedöms i detta PM, tillsammans med andra förutsättningar som befintliga områdesskydd i närheten av området.

1.3 Förutsättningar

Utredningarna i programskedet utgår från en strukturskiss för området framtagen av Krook och Tjäder arkitekter.

Figur 2 Strukturplan 2021-08-23, illustration Krook & Tjäder arkitekter

2. Avgränsningar och utredningsmetodik

2.1 Befintliga förutsättningar

En översyn av befintliga förutsättningar i området har gjorts med hjälp av länsstyrelsens informationskarta (Länsstyrelsen i Västra Götalands län, 2021), Naturvårdsverkets kartverktyg (Naturvårdsverket, 2021) och vatteninformationskartan (Länsstyrelserna, 2021). Dokumentation av vattenförekomster, Natura 2000-områden, naturreservat, riksintressen för friluftsliv och naturvård, strandskydd med mera har studerats och legat till grund för detta PM (Figur 3).

Figur 3. Befintliga områdesskydd, riksintressen och avgränsning av inventeringsområde för naturvärdesinventering, i anslutning till programområdet (Svedholm, 2021).

2.2 Naturvärdesinventering

Naturcentrum AB har genomfört en naturvärdesinventering enligt SIS-standard (SS 199000:2014) som också är en grund för detta PM och utgör bilaga 1 (Svedholm, 2021). Naturvärdesinventeringen avgränsades geografiskt enligt Figur 3 och genomfördes på fältnivå med detaljeringsgrad detalj och med tilläggen naturvärdesklass 4, generellt biotopskydd och detaljerad redovisning av artförekomst.

3. Resultat och bedömningar

3.1 Vattenverksamhet och miljö kvalitetsnormer för vatten

Den vattenverksamhet som bedöms bli aktuell är strandskoning/erosionsskydd samt grävning/muddring för anläggning av brygga/bryggor. Det kan i detta skede inte uteslutas att även stabilitetshöjande åtgärder (i Nordre älv) kan behövas.

Den vattenverksamhet som uppkommer bedöms omfattas av anmälan eller tillstånd enligt miljöbalkens kap. 11. Om anläggningsarbetena inom vattenområde blir mer omfattande krävs tillstånd från mark- och miljödomstolen. Om arbetena blir mindre omfattande räcker det att en anmälan lämnas till länsstyrelsen. Med vattenområde avses strand och botten under högsta vattenståndsnivå.

Vattenverksamheten kan komma att kräva skyddsåtgärder, exempelvis skydd mot grumling och rening av länshållningsvatten. Även krav på restriktionstider för grumlande arbeten kan komma att ställas.

Nordre älv omfattas av miljö kvalitetsnormer (MKN) för vatten enligt miljöbalkens kap. 5 och utgör en vattenförekomst från Bohus till mynningen i västerhavet. MKN för vattenförekomsten Nordre Älv innebär att god ekologisk status ska uppnås till 2027 (förslag till ny norm) samt att god kemisk ytvattenstatus ska uppnås (Länsstyrelserna, 2021).

Den nuvarande ekologiska statusen för vattenförekomsten Nordre Älv är klassad som måttlig till följd av påverkan på den naturliga flödesregimen från vattenregleringar. Den nuvarande kemiska statusen uppnår ej god till följd av förhöjda halter av kvicksilver och bromerad difenyleter i fisk samt perfluoroktansulfonsyra (inkl. derivater) i vatten (Länsstyrelserna, 2021).

De anläggningar och ingrepp som kan bli aktuella vid Nordre älvs strand och närmiljö bedöms bli små och endast i obetydlig utsträckning påverka vattenförekomstens nuvarande ekologiska status. Det planerade projektet bedöms därmed inte påverka förutsättningarna att följa MKN i vattenförekomsten enligt bestämmelserna i kap. 5 §4 Miljöbalken.

3.2 Skyddade områden

Se Figur 3 som visar avgränsningar för områden som beskrivs nedan i detta avsnitt.

3.2.1 Natura 2000-område Göta älv - Nordre älvs dalgång (SE0520035)

Bevarandeplan för området fastställdes 2005 (Länsstyrelsen i Västra Götalands län, 2005-12-20). Som närmast är det mer än 60 meter från programområdets strand till Natura 2000-området, som är ett SPA-område (Special Protection Area). Det innebär att området är beslutat i enlighet med Fågeldirektivets bestämmelser. Vad gäller Natura 2000-områden, och särskilt - SPA-områden som är beslutade i enlighet med fågeldirektivet, har exakta avstånd mellan området och verksamheten mindre betydelse, då det är verksamhetens påverkan på de

utpekade fågelarterna som kommer att bedömas av en prövningsmyndighet. De arter som måste bevaras i området utgörs av:

- A038 - Sångsvan
- A068 - Salskrake
- A072 - Bivråk
- A075 - Havsörn
- A081 - Brun kärrhök
- A082 - Blå kärrhök
- A119 - Småfläckig sumphöna
- A151 - Brushane
- A154 - Dubbelbeckasin

Fågellivet på Tjuvholmen har inte inventerats särskilt inom ramen för detta projekt. Noteringar från Tjuvholmen sedan tidigare i Artportalen (SLU Artdatabanken, 2021) är sjungande rörsångare och häckande kråka. Enstaka fynd av spelande småfläckig sumphöna gjordes 2001 sent i juni. Andra arter som är tänkbara häckande fåglar på strandängarna och i vassen på Tjuvholmen kan vara sävsparv, buskskvätta, tofsvipa, enkelbeckasin, rödbena och sydlig gulärta (Johan Svedholm, Naturcentrum AB, skriftlig kommunikation 2021-12-02).

Ingen av de berörda arterna bedöms ha förutsättningar i nuläget att kunna häcka framgångsrikt i direkt anslutning till planområdet. Natura 2000-området bedöms möjligen kunna ha betydelse för nya planer. Det skulle i så fall gälla byggskede eller andra verksamheter och aktiviteter som riskerar störa fågellivet på Tjuvholmen i Nordre älv under häckningsperioden på våren och sommaren. Exempel på störningsmoment är utdraget eller kraftigt buller. Ett annat exempel är en påtagligt ökad omfattning av mänsklig närvaro på vattnet intill Tjuvholmen.

3.2.2 **Naturreseptatet Göta och Nordre älvs dalgångar**

Som närmast är det mer än 60 meter från planområdets strand till naturreseptatet, som inrättades 1974 (Länsstyrelsen i Västra Götalands län, 1974-09-16). Syftet med skyddet är inte tydligt formulerat i reservatsbeslutet, men bör tolkas som att gynna friluftslivet, men framför allt att värna värdefullt odlingslandskap med artrik flora och fågelliv.

Det är som minst 130 meter från erosionsskyddet vid fabrikerna till Tjuvholmen. Tjuvholmen är klassad som betesmark med särskilda värden, och fältbedömdes av Länsstyrelsen 2016. Den ingår i Naturvårdsverkets våtmarksinventering (VMI) där den bedömts ha mycket högt naturvärde. Även Skeppsholmen, utanför de skyddade områdena, ingår i VMI.

Enligt föreskrifterna i reservatsbeslutet är det bland annat förbjudet att:

- inom reservatet uppföra nybyggnad med undantag för sådan som erfordras för jordbrukets eller skogsbrukets behov,
- att anordna upplag annat än för jordbrukets eller skogsbrukets behov,

- utan länsstyrelsens tillstånd uppföra ny brygga, anlägga båthamn eller anordna uppläggningsplats för båtar,
- utan länsstyrelsens tillstånd utföra schaktning, muddring, fyllning eller tippning med undantag för mindre åtgärder föranledda av pågående jordbruks- eller skogsdrift.

Det bedöms osannolikt att planläggningen kan hamna i strid med syfte eller föreskrifter för naturreservatet.

3.2.3 **Naturreservatet Fontin**

Drygt 250 meter öster om planområdet ligger naturreservatet Fontin, som huvudsakligen utgörs av ett skogsområde med höga värden för friluftslivet. Syftet med planprogrammet bedöms inte kunna ha någon betydande påverkan på syftet med naturreservatet.

3.2.4 **Strandskydd**

Området omfattas av planbestämmelser sedan tidigare. Ingen del av det område där ny detaljplan tas fram omfattas i dagsläget av strandskydd enligt 7 kap 13 § miljöbalken (Länsstyrelsen i Västra Götalands län, 2021). Planområdet har i sin helhet varit planlagt med detaljplaner som fastställdes före 1 juli 1975. Det innebär att strandskydd om 100 meter inträder när det tidigare planlagda området ersätts av ny detaljplan. Särskilda skäl ska finnas för åtgärder och etableringar som tar mark i anspråk som är tillgänglig för allmänheten idag och/eller som utgörs av naturmark som kan ha naturvärden. Om det finns särskilda skäl för att upphäva strandskyddet i en ny detaljplan och om intresset att ta området i anspråk väger tyngre än strandskyddsintresset får kommunen upphäva strandskydd i en detaljplan.

Längs stranden finns idag (bilaga 1) endast triviala naturmiljöer och ett område av visst värde (klass 4 enligt naturvärdesinventeringen). Värdet för klass 4-området är inte knutet till landmiljön utan till Nordre älv (livsmiljö för fisk mm).

Det innebär att påverkan av planläggning inte löper någon stor risk att strida mot det syfte med strandskyddet som är att skydda växt- och djurliv i strandzonen.

Större delen av området saknar idag helt betydelse för att tillgodose syftena med strandskyddet. Av totalt cirka 600 meter strandlinje är det bara vid mindre än 100 meters strand inom Koggen-fastigheterna som allmänheten idag har tillträde. Marken kring fastigheterna Fabrikerna 4 och 11 är inhägnad.

Ett av målen med planprogrammet är att utöka allmänhetens tillgång till strandområdet. Enligt 7 kap 18 f § miljöbalken gäller: "Ett beslut om att upphäva eller ge dispens från strandskyddet ska inte omfatta ett område som behövs för att mellan strandlinjen och byggnaderna eller anläggningarna säkerställa fri passage för allmänheten och bevara goda livsvillkor för djur- och växtlivet. Detta gäller inte om en sådan användning av området närmast strandlinjen är omöjlig med hänsyn till de planerade byggnadernas eller anläggningarnas funktion." De

anläggningar som planeras för allmänhetens tillgänglighet till området gynnar alltså strandskyddets syfte för allmänhetens tillträde. Det bedöms inte heller att strandskyddet inom den delen av planområdet behöver upphävas för att utföra sådana anläggningar.

3.2.5 **Generellt biotopskydd**

En allé som bedöms omfattas av det generella biotopskyddet enligt 7 kap 11 § miljöbalken växer utanför staketet längs områdets nordvästra gräns vid Trädgårdsgatan (bilaga 1). Allén består av fem medelålders lövträd – varav fyra askar och en sälg. Ask är en rödlistad art (starkt hotad). Därför bedöms allén ha ett visst naturvärde. Alléer har också kulturella och estetiska värden.

3.3 **Skyddade arter**

Inga arter skyddade enligt artskyddsförordningen (2007:845) har observerats i direkt anslutning till området. Naturcentrum bedömer att belysningen i området och byggnadernas konstruktion gör det osannolikt att känsliga eller naturvårdsintressanta arter av fladdermöss skulle kunna ha sin hemvist i området (bilaga 1).

Naturcentrum rekommenderar att en inventering görs under våren för att avgöra om tornseglare eller svalor häckar på byggnaderna (bilaga 1). Om någon känslig fågelart har en viktig häckningsmiljö på byggnaderna kan det krävas dispens enligt artskyddsförordningen för att riva dem. Krav kan då också komma att ställas av tillsynsmyndigheten på att kompensationsåtgärder utförs för att gynna arten, exempelvis etablering av nya möjliga boplatser.

3.4 **Riksintressen**

3.4.1 **Riksintresse för naturvård**

Programområdet berörs av Riksintresse för naturvård (NRO 14 122) Göta och Nordre älvs dalgångar (Länsstyrelsen i Västra Götalands län, 2021). Planområdet överlappar i delar riksintresset, vars gränser inte ska tolkas alltför noggrant utan påverkan på riksintresset ska bedömas utifrån möjlig påverkan av en verksamhet på specifika värden, och utifrån syfte med riksintresset. Syftena som räknas upp är många och har främst att göra med vattenkvalitet, fågelliv och odlingslandskap.

Vissa bedömningsgrunder för miljökvalitetsnormer för vatten beskrivs också i riksintresset. Som exempel på vad som kan påverka riksintresset negativt anges erosionskydd, förändringar av vattendragens bottenprofil, bebyggelse, vägdragningar mm. Riksintresset bedöms eventuellt kunna få betydelse beroende av hur en detaljplan utformas. Den strandnära miljön bör utformas med hänsyn till riksintresset. Med tanke på dagens situation med låga naturvärden längs stranden bör stora möjligheter finnas att förbättra möjligheterna längs stranden för växt- och djurlivet.

3.4.2

Riksintresse för friluftsliv

Programområdet berörs marginellt av riksintresse för friluftsliv (FO 11:3), Göta älv - delområdet Göta och Nordre älv (Länsstyrelsen i Västra Götalands län, 2021). Påverkan på detta riksintresse bedöms kunna få viss betydelse för planläggning. Bland förutsättningar för riksintressets bevarande nämns i riksintressebeskrivningen att gångstråk bör underhållas och att tillgänglighet till stranden inte får försämrans.

Planprogrammets inriktning bedöms få stor positiv påverkan på riksintresset. Större delen av området är idag inte tillgängligt för allmänheten.

3.5

Värdefulla naturmiljöer

Tre mindre naturvärdesobjekt avgränsades i naturvärdesinventeringen, varav två av klass 3 och ett klass 4 (bilaga 1). Dessutom noterades ett värdeelement i form av ett äldre päronträd. Dessa värdefulla miljöer finns intill områdets ytterkanter. Fem naturvårdsarter noterades, varav en naverlönn som bedöms vara förvildad från park eller trädgård. Trädmiljöerna bedöms värda att bevara, särskilt då andelen värdefull naturmiljö är så sparsamt förekommande inom programområdet.

3.6

Invasiva arter

Smal vattenpest förekommer i Nordre älv (bilaga 1). Inga andra noteringar av invasiva arter har gjorts i planområdet. Kommuner, verksamhetsutövare, fastighetsägare med flera, har en skyldighet att förhindra spridning av invasiva arter enligt förordningen (2018:1939) om invasiva främmande arter.

4. Förslag på åtgärder

4.1

Vattenverksamhet och miljö kvalitetsnormer för vatten

Åtgärder för att förhindra skador på växt- och djurliv i Nordre Älv behöver säkerställas då arbeten ska utföras i planområdet. Den mest uppenbara risken för påverkan sker genom risk för förorenings spridning och grumling vid nederbörd eller länshållning då schakt utförs eller markytor friläggs.

4.2

Natura 2000 och artskydd

En fågelinventering bör göras under våren vid svalors och tornseglares häckningstid för att säkerställa behov av skyddsåtgärder och eventuella krav på dispens från förbuden i artskyddsförordningen. Inventeringen bör göras i god tid innan rivning av byggnader behöver utföras. Om någon av arterna förekommer på platsen, kan lämpliga skyddsåtgärder innefatta val av rätt arbetstider för rivning och åtgärder för att underlätta nya boplatser för berörda fågelarter.

Inom Natura 2000-området Göta älv – Nordre älvs dalgång kan störningar uppkomma under fåglars häckningstid på vår och sommar om arbeten utförs på eller intill vatten. Om störande arbeten behöver utföras kan en inventering av

fågellivet på Tjuvholmen krävas, och utarbetande av lämpliga skyddsåtgärder som exempelvis val av lämpliga tider för utförande av störande arbeten.

Ramboll föreslår att, som alternativ till att inventera fågellivet även på Tjuvholmen, så kan verksamhetsutövaren undvika störande arbeten på eller vid vattnet under häckningssäsongen cirka 1 april till 1 juli. Detta kopplar till eventuella förbud enligt artskyddsförordningen, men är också en skyddsåtgärd som för att undvika krav på tillstånd för påverkan på Natura 2000-området Göta älv - Nordre älvs dalgång. Om mycket omfattande och långvariga störande arbeten ska utföras vid stranden skulle tillsynsmyndigheten kunna kräva en noggrannare utredning av fågellivet i Natura 2000-området, och vilken risk för påverkan som kan uppstå.

4.3 **Biotopskydd och övrig värdefull naturmiljö**

Alléer och värdefulla träd bör skyddas både inom ramen för fortsatt planering och i samband med genomförande av åtgärder och byggnationer. Eftersom askallén i nordväst är relativt ung kan det finnas en möjlighet att flytta den om det skulle behövas. Vid påverkan av askallén, krävs dispens enligt 7 kap 11 § miljöbalken.

För att skydda särskilt värdefulla träd är det lämpligt att helt undanta en buffertzoon kring träden om cirka 15 gånger stamdiametern, från all parkering, körning, upplag och andra åtgärder.

4.4 **Strandskydd**

Strandskyddet som inträder när ny detaljplan ersätter nuvarande detaljplan, behöver upphävas inom kvartersmark, men kan kvarstå där det är park eller naturmark i planen. För att ytterligare underlätta för allmänhetens tillgång till området kan planen förenas med bestämmelser om platsens utformning.

Det är betydelsefullt att åtgärder utförs som underlättar för allmänhetens tillgång till området. Det blir också betydelsefullt att inte enskilda åtgärder utförs som kan verka avhållande för allmänheten.

4.5 **Riksintressen**

Riksintresset för friluftsliv omfattar friluftslivet både på land och vatten i anslutning till älven. Därför kan promenadstråk men också möjlighet att lägga till med båt, kajak mm. vara positiva åtgärder som stärker riksintresset.

Riksintresset för naturvård kan stärkas genom att fågellivet på holmar och i naturliga strandmiljöer får utvecklas ostört. En viktig faktor för fågellivet men också för artrikedomen i allmänhet är att odlingslandskapet får leva vidare med betesdjur och fortsatt upprätthållen hävd. Därmed motverkas igenväxning och en större mångfald av livsmiljöer för känsliga arter kan bevaras.

4.6

Invasiva arter

För spridning av smal vattenpest räcker det med att små bitar av växten sprids för att den ska etablera sig i ett nytt vattenområde. Maskiner, båtar och annan utrustning behöver rensas före flytt till nya områden.

5. Referenser

- Länsstyrelsen i Västra Götalands län. (1974-09-16). *Förklarande av delar av Göta och Nordre älvs dalgångar som naturreservat*. Göteborg: Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, planeringsavdelningen.
- Länsstyrelsen i Västra Götalands län. (2005-12-20). *Bevarandeplan för Natura 2000-området Göta älv - Nordre älvs dalgång (SE0520035)*. Göteborg: Länsstyrelsen i Västra Götalands län.
- Länsstyrelsen i Västra Götalands län. (den 23 11 2021). *Informationskartan Västra Götaland*. Hämtat från lansstyrelsen.se:
<https://www.lansstyrelsen.se/vastra-gotaland/om-oss/vara-tjanster/karttjanster-och-geodata.html>
- Länsstyrelserna. (den 23 11 2021). *Vatteninformationssystem Sverige*. Hämtat från VISS:
<https://viss.lansstyrelsen.se/Waters.aspx?waterMSCD=WA16775522>
- Naturvårdsverket. (den 23 11 2021). *Skyddad Natur*. Hämtat från Naturvårdsverket.se: <https://skyddadnatur.naturvardsverket.se/>
- SLU Artdatabanken. (november 2021). *Artportalen*. Hämtat från Artportalen: <https://artportalen.se/>
- Svedholm, J. &. (2021). *Naturvärdesinventering Kexfabriken, Kungälv kommun. Naturcentrum AB i PDF-rapport till Fabrikerna 4 och 11 Projektutveckling AB*. Stenungsund.

Bilaga 1 till PM Naturmiljö

NATURCENTRUM AB

Naturvärdesinventering Kex- fabriken

Kungälv kommun

Naturcentrum AB – NVI enligt Svensk Standard 19900
Rapport 24 november 2021

Uppdragsgivare

Fabrikerna 4 och 11 Projektutveckling AB

Uppdragsgivarens kontaktperson

Peter Wirdenäs, Ramboll
Tel. 010-615 32 89
peter.wirdenas@ramboll.se

Uppdragstagare

Naturcentrum AB
Strandtorget 3
444 30 Stenungsund
Tel. 010-220 12 00
ncab@naturcentrum.se

Projektorganisation

Naturcentrums projektnummer: 2976

Projektledare: Johan Svedholm

Tel. 010-220 12 17
johan.svedholm@naturcentrum.se

Naturvärdesinventering och rapport: Johan Svedholm och Per Saarinen Claesson

Granskning: Linnea Ingelsbo

Kartmaterial

©Lantmäteriet

Omslagsbild

Tre äldre askar vid Strandgatan.

Foton i rapporten

Samtliga foton är från inventeringsområdet och har tagits i samband med inventeringen.

Denna rapport bör citeras

Svedholm, J. & Saarinen Claesson, P. 2021. Naturvärdesinventering Kexfabriken, Kungälv kommun. Naturcentrum AB i PDF-rapport till Fabrikerna 4 och 11 Projektutveckling AB. 18 sidor.

Innehåll

Uppdrag	4
Metodik	5
Naturvärdesbedömning	5
Fältinventering	5
Detaljeringsgrad	5
Tillägg	5
Nomenklatur – namnpresentation.....	6
Resultat	6
Inventeringsområdet	6
Läge	6
Beskrivning	6
Resultat av förarbete	6
Naturinventeringar	6
Naturvårdsarter	7
Gällande områdesskydd	7
Resultat av fältinventering.....	8
Naturvärdesobjekt.....	8
Detaljerad redovisning av naturvårdsarter	8
Värdeelement.....	10
Generella biotopskydd	11
Förslag på fördjupade artinventeringar	12
Fåglar	12
Redovisning av naturvärdesobjekt	13
Referenser	16
Publikationer	16
Internetbaserade källor	16
Bilaga – Förtydliganden av metodik.....	17
Förarbete	17
Naturvårdsarter	17
Generellt skyddade biotopskyddsområden.....	18

Uppdrag

Naturcentrum AB har på uppdrag av Fabrikerna 4 och 11 Projektutveckling AB, genom Ramboll, genomfört en naturvärdesinventering av fastigheterna Fabrikerna 4 och 11 samt Koggen 1, 2 och 3 vid Kexfabriken i centrala Kungälv, Kungälv kommun. Inventeringen ska utgöra underlag för planprogram och detaljplan. Vidare ges förslag på fördjupade artinventeringar som Naturcentrum bedömer att det finns ett behov av att genomföra under lämplig säsong.

Naturvärdesinventeringen har genomförts enligt **Svensk Standard SS 19 90 00:2014** på **fältnivå** med detaljeringsgrad **detalj** och med tilläggen **naturvärdesklass 4, generellt biotopskydd** och **detaljerad redovisning av artförekomst**.

Inventeringsområdets avgränsning framgår av figur 1.

Figur 1. Inventeringsområdet.

Metodik

Inventeringen har utförts enligt **Svensk Standard** (SS 19 90 00: 2014). Det innebär identifiering av geografiska områden med positiv betydelse för biologisk mångfald, samt bedömning av denna betydelse. Med biologisk mångfald avses; ”mångfald inom arter, mellan arter och av ekosystem.”

Naturvärdesbedömning

Områden av positiv betydelse för biologisk mångfald avgränsas och beskrivs som naturvärdesobjekt eller landskapsobjekt. Naturvärdesobjektens betydelse för biologisk mångfald bedöms enligt en skala i tre eller fyra naturvärdesklasser enligt figur 2. Naturvärdesklass 1–3 är obligatoriska och naturvärdesklass 4 är ett tillägg. Vid denna inventering har naturvärdesklass 4 ingått.

Figur 2. Naturvärdesklasser.

Fältinventering

Fältinventering genomfördes genom att hela inventeringsområdet genomströvades. Utifrån beprövad kunskap och erfarenhet eftersöktes biotopkvaliteter och arter av betydelse för biologisk mångfald. Fältbesöket skedde den 19 oktober 2021.

Detaljeringsgrad

Naturvärdesinventering enligt **Svensk Standard SS 19 90 00** kan utföras med olika detaljeringsgrad. Inventeringen genomfördes i detta fall med detaljeringsgrad **detalj**. Det innebär att redovisningen omfattar naturvärdesobjekt med en yta av 10 m² eller mer samt linjeformade objekt med en minsta längd av 10 m och 0,5 m bredd.

Tillägg

Naturvärdesinventering enligt **Svensk Standard SS 19 90 00** kan utföras med olika tillägg. Vid denna inventering har nedanstående tillägg ingått:

4.5.2 Tillägget **naturvärdesklass 4**, vilket innebär att även naturvärdesobjekt med naturvärdesklass 4 – visst naturvärde – identifieras och avgränsas.

4.5.3 Tillägget **generellt biotopskydd** vilket innebär att alla områden som omfattas av det generella biotopskyddet enligt miljöbalken 7 kap 11§ och förordning om områdesskydd oavsett storlek, identifieras och kartläggs.

4.5.4 Tillägget **värdeelement** vilket innebär att element som är särskilt viktiga för inventeringsområdets naturvärde eftersöks, kartläggs och redovisas.

4.5.5 Tillägget **detaljerad redovisning av artförekomst** vilket innebär att förekomster av naturvårdsarter redovisas på karta eller med koordinater. Det innebär inte att arterna eftersöks noggrannare men att varje påträffad förekomst redovisas med större noggrannhet.

Nomenklatur – namnpresentation

Samtliga arter anges med vedertagna svenska namn. Om svenskt namn saknas anges vetenskapligt namn. För naturvårdsarter presenteras det vetenskapliga namnet i tabell. Namnen, såväl de svenska som de vetenskapliga, följer Dyntaxa.

Resultat

Inventeringsområdet

Läge

Inventeringsområdet är cirka 11 ha stort och är beläget längs Nordre älvs norra strand i centrala Kungälv. Det omfattar kexfabrikens område samt det så kallade Koggen-området väster därom (figur 1).

Beskrivning

Inventeringsområdet domineras av kexfabrikens byggnader med omkringliggande parkeringsplatser och andra asfalterade ytor. Älvstranden är i hela sin sträckning brant och stenskodd och vattendjupet ökar snabbt. Delar av stranden är bevuxen med vass. Längs stranden finns även en yta med klippta gräsmattor och planterade buskage. I nordost, längs Strandgatan finns klippta gräsmattor med (i huvudsak) planterade äldre lövträd.

De delar av inventeringsområdet som saknar naturvärde utgörs främst av byggnader, hårdgjorda ytor, gräsmattor, planterade buskage och stenskodda stränder.

Resultat av förarbete

Genomgångna källor redovisas i Bilaga – Förtydligande av metodik.

Naturinventeringar

Det har under förarbetet inte framkommit några naturinventeringar som omfattar inventeringsområdet.

Naturvårdsarter

Det finns en del fynd av fåglar som kan beröra inventeringsområdet, men noggrannheten är låg, och det enda fyndet av prioriterade arter enligt tidigare gällande praxis (se bilaga) under häckningstid och som enligt fyndkommentaren kan knytas till inventeringsområdet är ett fynd av en födosökande kråka (rödlistad som NT, nära hotad) vid "kexen" i april 2020.

Figur 3. Gällande områdesskydd.

Gällande områdesskydd

Inga delar av inventeringsområdet har tidigare registrerats som skyddade genom 7 kap. miljöbalken. I söder (i Nordre älv) närmar sig inventeringsområdet naturreservatet Göta och Nordre älvs dalgångar. Inventeringsområdet omfattas inte av strandskydd men närmar sig strandskyddat område i söder. Delar av inventeringsområdet omfattas av riksintresse för naturvård (NRO-14-122 Göta och Nordre älvs dalgångar) och friluftsliv (FO-11-3 Göta älv – delområdet Göta och Nordre älv) enligt miljöbalken 3 kap. 6 §. Inventeringsområdet närmar sig i söder Natura 2000-området (SPA) SE520035 Göta älv-Nordre älvs dalgång. Angränsande områdesskydd presenteras i figur 3.

Resultat av fältinventering

Naturvärdesobjekt

Vid inventeringen identifierades tre naturvärdesobjekt (figur 4). Totalt omfattar objekt med naturvärden cirka 0,5 hektar av inventeringsområdet (5 % av ytan). Identifierade naturvärdesobjekt utgörs av:

- **Påtagligt naturvärde – naturvärdesklass 3.** Två naturvärdesobjekt, utgörs av ädellövträd i parkmiljö.
- **Visst naturvärde – naturvärdesklass 4.** Ett naturvärdesobjekt, utgörs av älven och älvstranden.

Katalog med beskrivning och foto av samtliga identifierade naturvärdesobjekt finns på sidorna 13-15.

Figur 4. Naturvärdesobjekt och värdeelement.

Detaljerad redovisning av naturvårdsarter

Totalt påträffades fem naturvårdsarter vid inventeringen (tabell 1). Av dessa är fyra rödlistade; tusengömming NT, skogsalm CR, ask EN och naverlönn CR. Skogsalm och ask är hotade av svampsjukdomar men fortfarande mycket vanliga, och påträffades främst som fröplantor och sly spritt i inventeringsområdet. Dessutom tre äldre askar i inventeringsområdets

nordöstra del, nära Strandgatan (naturvärdesobjekt 2). På nedramlade kvistar av dessa askar påträffades också den lilla svampen tusengömming, en vanlig följeslagare till ask som är rödlistad då dess värdträd är starkt hotat. Ytterligare askar finns i inventeringsområdet, men har inte karterats då de är uppenbart planterade. En liten naverlönn fanns i ett buskage mellan fabriksbyggnaderna och älven. Arten betraktas som vildväxande i Sverige endast i Svedala i Skåne. Andra förekomster likt denna är förvildade från odlade träd. Detta fynd bör därmed inte tillmätas något naturvårdsintresse.

Vidare påträffades grynig dagglav på en tysklönn i naturvärdesobjekt 1. Arten var tidigare (t o m 2015) rödlistad, men betraktas nu som livskraftig. Den är emellertid fortfarande ovanlig och växer främst på äldre ädellövträd med rik och gärna stoftimpregnerad bark.

Figur 5. Tusengömming NT (de små svarta prickarna är svampens peritheciemynningar) på askkvist i naturvärdesobjekt 2.

Tabell 1. Påträffade naturvårdsarter inom inventeringsområdet vid fältinventeringen.

Organismgrupp	Svenskt namn	Vetenskapligt namn	Kategori	Referens/Kommentar
Svampar	Tusengömming	<i>Cryptosphaeria eunomia</i>	Rödlistad NT	
Lavar	Grynig dagglav	<i>Physconia grisea</i>	Övrig	Tidigare rödlistad, ovanlig
Kärlväxter	Skogsalm	<i>Ulmus glabra</i>	Rödlistad CR	
Kärlväxter	Ask	<i>Fraxinus excelsior</i>	Rödlistad EN	
Kärlväxter	Naverlönn	<i>Acer campestre</i>	Rödlistad CR	Förvildad förekomst

De påträffade naturvårdsarterna presenteras på karta i figur 6. Notera att småplantor eller uppenbart planterade exemplar av ask och skogsalm inte karterats. Fröplantor/sly av dessa arter förekommer spritt i hela området på grönytor.

Figur 6. Generella biotopskyddsobjekt och påträffade naturvårdsarter. Av ask presenteras endast grövre och ej uppenbart planterade träd. Naverlönnen är att betrakta som en förvildad förekomst.

Inventering av naturvårdsarter (se Bilaga – Förtydligande av metodik) syftar till att med rimlig säkerhet utgöra underlag för naturvärdesbedömning samt avgränsning av naturvärdesobjekt och landskapsobjekt. Det innebär att det kan finnas fler naturvårdsarter, rödlisade arter och skyddade arter utöver de som påträffats och redovisats. För att med större säkerhet konstatera eller utesluta om vissa arter finns eller inte finns i ett område krävs normalt upprepade, specialiserade, artinriktade och fördjupade inventeringar.

De under inventeringen påträffade naturvårdsarterna har registrerats på Artportalen.

Värdeelement

Totalt identifierades sju värdeelement (figur 4) där samtliga utgörs av äldre lövträd varav vissa med håligheter och mulmbildning.

Figur 7. Värdeelement i form av äldre, ihåligt päronträd.

Figur 8. Generellt biotopskyddsobjekt, ask- och sälgallé utanför staketet vid Trädgårdsgatan.

Generella biotopskydd

Totalt identifierades ett objekt som bedöms kunna omfattas av det generella biotopskyddet enligt miljöbalken 7 kap 11§ och bilaga 1 till förordningen om områdesskydd. Det rör sig

om en enkelsidig allé bestående av fyra medelålders askar och en dito sälj längs Trädgårdsgatan (figur 6). Områden som omfattas av generellt biotopskydd framgår av Bilaga – Förtydligande av metodik.

Förslag på fördjupade artinventeringar

Under fältarbetet har det även gjorts en bedömning gällande om några fördjupade artinventeringar behöver genomföras under lämplig säsong inför fortsatt planarbete.

Fåglar

Det finns inte särskilt mycket naturmiljöer inom inventeringsområdet, men det finns däremot goda förutsättningar för arter som ofta häckar på byggnader såsom exempelvis hussvala och tornseglare. Vidare är det möjligt att exempelvis rörsångare eller sävsparv kan häcka i vasspartier längs älvstranden. Därför föreslås att en enklare häckfågelinventering genomförs under perioden april – juni 2022.

Redovisning av naturvärdesobjekt

Objekt-ID 1: Äldre lönnar

Areal: 0,06 ha.

Naturvärdesbedömning: Påtagligt naturvärde - naturvärdesklass 3.

Dominerande naturtyp: Park och trädgård.

Biotoper: Lönndunge.

Beskrivning: Gles, långsträckt dunge bestående av en grov tysklönn och en handfull medelgrova skogslönnar stående i klippt gräsmatta. Träden är säkerligen planterade. Flera av träden har håligheter med mulmbildning. Epifytfloran är rik och tydligt närings-/stoftgynnad.

Biotopkvalitéer: Äldre ädellövträd i öppet läge, hålträd med mulm.

Naturvårdsarter: Grynig dagglav, ovanlig och tidigare rödlistad.

Objekt-ID 2: Äldre askar

Areal: 0,01 ha.

Naturvärdesbedömning: Påtagligt naturvärde – naturvärdesklass 3

Dominerande naturtyp: Park och trädgård

Biotoper: Askar

Beskrivning: Rad med 3-4 äldre askar varav två ganska grova, där den ena även uppvisar kandelaberstruktur som indikerar tidigare hamling. Kanske utgör de en rest av en gammal allé. Träden står i en klippt gräsmatta nära staketet mot vägen.

Biotopkvalitéer: Äldre solitära ädellövträd, hamlade träd.

Naturvårdsarter: Tusengömming NT, ask EN.

Objekt-ID 3: Nordre älv

Areal: 0,45 ha (inom inventeringsområdet)

Naturvärdesbedömning: Visst naturvärde – Klass 4

Dominerande naturtyp: Vattendrag

Biotoper: Större vattendrag, antropogen limnisk miljö

Beskrivning: Nordre älvs strandzon längs med inventeringsområdets södra del. Biotopen klassas som ett naturvärdesobjekt i och med de värden som finns i vattnet, dvs Nordre älv. Hela sträckan är mycket kraftigt påverkad av fyllnad och ca 80% av sträckan är helt täckt med sprängsten. I övrigt förekommer ett mindre parti med vass. Den invasiva arten smal vattenpest var den enda förekommande undervattensvegetationen som hittades i närhet till stranden. Strandzonen bedöms inte ha några naturvärden i sig. Nordre älv och dess strandmiljöer bedöms däremot ha mycket höga naturvärden i nära anslutning till befintligt område.

Biotopkvalitéer: Större kustmynnande vattendrag

Kommentar: Objektet fortsätter utanför inventeringsområdet.

Referenser

Publikationer

Naturvårdsverket. 2009. Handbok för artskyddsförordningen. Del 1. Fridlysning och dispenser. Handbok 2009:2. Naturresursavdelningen.

Nitare, J. 2019. Skyddsvärd skog. Naturvårdsarter och andra kriterier för naturvärdesbedömning. Skogsstyrelsen. Jönköping.

Nitare, J. 2000. Signalarter. Indikatorer på skyddsvärd skog. Flora över kryptogamer. Skogsstyrelsen. Jönköping.

SLU Artdatabanken. 2020. Rödlistade arter i Sverige 2020. SLU Artdatabanken, Uppsala.

Swedish Standards Institute 2014. Naturvärdesinventering avseende biologisk mångfald (NVI) – Genomförande, naturvärdesbedömning och redovisning. – Svensk Standard SS 199000:214.

Internetbaserade källor

Länsstyrelsen i Västra Götalands län. Informationskartan Västra Götaland.

<https://ext-geoportal.lansstyrelsen.se/standard/?appid=023f6dde755f41c5a719b111ddfb80ed>. Hämtat 2020-03-23.

Bilaga – Förtydliganden av metodik

Förarbete

För att identifiera potentiella naturvärdesobjekt flygbildtolkades hela inventeringsområdet med hjälp av ortofoto. Relevant information om biologiska bevarandevärden och naturvårdsintressen eftersöktes dessutom från följande källor:

- Länsstyrelsens WebbGIS
- Naturvårdsverkets Skyddad natur
- Skogsstyrelsens Skogens pärlor
- ArtDatabanken. Uttag av rödlistade, fridlysta, N2000- och skyddsklassade arter, 2021-11-15.

Naturvårdsarter

Med naturvårdsart avses art som indikerar att ett område har naturvärde eller som i sig själv är av särskild betydelse för biologisk mångfald. Bland naturvårdsarterna har rödlistade arter och skyddade arter särskild betydelse. Naturvårdsarter kan, men behöver inte, tillhöra en eller flera olika kategorier enligt nedan.

Med **rödlistad art** menas art som enligt den internationella naturvårdsunionens (IUCN) kriterier inte bedöms ha långsiktigt livskraftig population i Sverige utan löper risk att försvinna från landet. Rödlistade arter delas in i olika hotkategorier. NT= Nära hotad, VU = sårbar, EN = starkt hotad, CR = Akut hotad och RE = nationellt utdöd. Rödlistade arter markeras i rapporten med någon av ovanstående hotkategorier efter artnamnet. Kategorierna VU, EN och CR räknas som hotade (ArtDatabanken, 2020).

Skyddade arter markeras i rapporten med § efter artnamnet. Med **skyddad art** eller **fridlyst** avses art som omfattas av förbud enligt 4–9 §§ artskyddsförordningen. När det gäller fåglar, som samtliga är skyddade, har praxis tidigare varit att särskilt beakta rödlistade arter och arter som redovisas i bilaga 1 i EU:s fågeldirektiv. Stöd för en sådan praxis finns i Naturvårdsverkets handbok (Naturvårdsverket 2009) där följande står att läsa: "Även om alla fågelarter omfattas av skydd enligt förordningen bör arter markerade med B i bilaga 1 till artskyddsförordningen, rödlistade arter samt sådana arter som uppvisar en negativ trend prioriteras i skyddsarbetet." I nuläget är emellertid det juridiska läget oklart.

Skogsstyrelsen har tagit fram en förteckning över arter som genom sin närvaro indikerar att ett område har högt naturvärde i skog – **signalarter i skog**. Art som tillhör denna kategori markeras med S efter artnamnet. Arter som enligt Skogsstyrelsens förteckningar har lågt signalvärde i den aktuella regionen har inte beaktats vid naturvärdesbedömningen (Nitare 2000; Nitare 2019).

För varje Natura 2000-naturtyp finns en lista på **typiska arter**. Dessa används för att bedöma ett områdes bevarandestatus. Typiska arter markeras med T efter artnamnet. En typisk art anses i första hand vara relevant för vissa naturtyper, men i praktiken kan många typiska arter även fungera som naturvårdsarter även i andra naturtyper.

Arter som bedöms uppfylla definitionen för naturvårdsart men som inte tillhör någon av ovanstående kategorier markeras med NV efter artnamnet. Sådana arter kan vara mindre allmänna arter eller arter som kan betraktas som indikatorarter men som inte finns redovisade på officiella listor.

Generellt skyddade biotopskyddsområden

Generellt skyddade biotopskyddsområden är skyddade enligt miljöbalken 7 kap 11§ och bilaga 1 till förordningen om områdesskydd. De flesta generellt skyddade biotopskyddsområdena finns i jordbrukslandskapet (Naturvårdsverket, 2012). Dessa är:

- Allé
- Källa med omgivande våtmark i jordbruksmark
- Odlingröse i jordbruksmark
- Pilevall
- Småvatten och våtmark i jordbruksmark
- Stenmur i jordbruksmark
- Åkerholme